

вания) кинопрограммы, программы образовательные, развлекательные: ток-шоу и музыкальные, информационные и политические, мульт-программы, научно-познавательные передачи. Интересными показались ответы учеников на вопрос, с кем они обговаривают просмотренные передачи: с родителями – 52 %, с учителями – 73 %, и это касается образовательных и информационных передач. В результате – самый важный период становления личности человека не остается без влияния со стороны взрослых и со стороны близкого окружения подростков. На первом месте в процессе общения подростков с экранным искусством стоит развлекательная функция. Это весьма характерно для школьников данного возраста. На основании полученных данных можно сделать вывод, что учащиеся (8–10 классов) активно вовлечены в процесс общения с аудиовизуальной средой, которая представляет для них интерес. К сожалению, отсутствие целенаправленного процесса медиаобразования приводит к очень ограниченному уровню медиаграмотности школьников.

1. Кармин А. С. Культурология. – СПб., 2001.
2. Федоров А. В., Новикова А. А. Основные теоретические концепции медиаобразования // Вестник Российского государственного гуманитарного фонда. – 2002. – № 1.
3. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика. – Ростов: ЦВВР, 2001. – 708 с.

Галіна Тычко
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАГА ДРУКАВАНАГА СЛОВА НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ Ў ПАСЛЯВАЕННЫ ПЕРЫЯД

Асэнсаванне шляхоў фарміравання і развіцця беларускамоўнага друку на тэрыторыі Беласточчыны ў другой палове XX стагоддзя немінуха вядзе да роздуму над тагачасным гісторыка-палітычным кантэкстам нацыянальнага быцця не толькі беларускага, але і ўсіх славянскіх народаў. Падзенне Берлінскай сцяны і працэсы, абумоўленыя разбурэннем сусветнай сістэмы сацыялізму, змянілі свет і ўяўленні чалавека аб светабудове, але найперш закралі асновы рэальнага жыцця і менталітэту менавіта славян. У тым ліку і беларусаў, для якіх палітычная карта Еўропы на пра-

цягу ўсяго XX стагоддзя, зрэшты, як і ў ранейшыя часы, была няўстойлівай. Акурат для нас, беларусаў, мінулае стагоддзе пачалося з пазіцыявання сябе ў якасці нацыянальнай меншасці ў іншай дзяржаве (заклучэнне Рыжскай дамовы – 1921 г., калі заходняя частка краіны апынулася ў складзе Польшчы) і прадоўжылася пасля заканчэння Другой сусветнай вайны, калі ў такім становішчы апынулася Беласточчына. Вынікі Другой сусветнай вайны кардынальна змянілі лёсы ўсіх славянскіх народаў. Камуністы, якія прыйшлі да улады, даволі хутка пераарыентавалі развіццё сваіх краін на савецкі ўзор. Так адбылося і ў Польшчы, дзе ўладныя структуры, згодна ўсталяванай традыцыі, імкнуліся да поўнага кантролю дзяржавы над культурай і мастацтвам, беручы за аснову савецкую мадэль. Істотная карэкціроўка палітычнага курса СССР і адпаведна, як ланцуговая рэакцыя, палітычнага курса ўсіх краін сацыялістычнага лагера, адбылася пасля смерці І. В. Сталіна (1953 г.), XX з'езда КПСС (1956 г.) і спробы нацыянальна-вызваленчага паўстання ў Венгрыі (1956 г.). Прыгаданы падзеі выклікалі рэзкую змену тагачаснай літаратурнай сітуацыі ў Расіі і адпаведна ў іншых сацыялістычных краінах. Час гэты, атрымаўшы метафарычную назву «адлігі» (пра якую У. Караткевіч выказаўся слаўным афарызмам: «Павінна ж быць і ў зайца радасць перад халоднаю зімой!») [3, 18], меў велізарнае значэнне для развіцця сусветнага літаратурнага працэсу. Якраз тады, у гэтую кароткую часіну «зайцавай радасці», і адбылася гістарычная падзея агульнанацыянальнай значнасці: у чэрвені 1958 года выпускнік Маскоўскага літаратурнага інстытута Георгій Валкавыцкі, тагачасны галоўны рэдактар беластоцкага тыднёвіка «Ніва», заснаваў літаратурнае аб'яднанне «Белавежжа», асяродак яднання духоўных і творчых сіл беларусаў на Беласточчыне.

Адной з найбольш істотных рысаў развіцця сучаснай цывілізацыі з'яўляецца тэндэнцыя да станаўлення адзінай сусветнай культуры, вышэйшым прызначэннем якой выступае рэалізацыя гуманістычнага ідэалу, адлюстраванне чалавека як найвышэйшай мэты і самакаштоўнасці гістарычнага працэсу. Навукоўцы называюць гэтую з'яву «філасофскай правіднасцю XX стагоддзя» [1, 10]. Эстэтычна-духоўная канцэптуальная еднасць нацыянальнай літаратуры Беларусі і маладой літаратуры Беласточчыны, якая на новым вітку паўтарала метрапольны шлях паскоранага развіцця, у гэтым кантэксце асабліва выразныя і відавочныя. Сучасныя літаратурнаўцы падкрэсліваюць «універсальнасць вобразнай памяці мастацтва», яе здольнасць на розных этапах «актуалізаваць сябе па-рознаму» [2, 218], з чаго вынікае і цудоўная ўласцівасць мастацтва выяўляць на-

цыянальна сутнаскае, незалежна ад палітычных тэндэнцый і дзяржаўных межаў. А то і насуперак ім. Безумоўна, літаратурныя працэсы на Беларусі і на Беласточчыне істотна адрозніваліся, і адрозніваюцца глыбіннай напоўненасцю, жанрава-стылёвай палітрай, часткова і ўзроўнем прафесіяналізму. У адрозненне ад колішняй беларускай савецкай літаратуры, якая магла дазволіць сваім прадстаўнікам быць прафесійнымі літаратарамі ў прамым значэнні гэтага слова – даючы матэрыяльную магчымасць існаваць за кошт літаратурнай працы – большасць сяброў Белакежы займаліся літаратурнай творчасцю ў вольны ад асноўнай працы час. Відаць, таму беларуская літаратура ў Польшчы «дасягнула жанравай камплектнасці напрыканцы 70-х гг.» мінулага стагоддзя. «Нарадзіўшыся паэтычным дзіцем, пасталела ў еўрапейскі апагей развіцця культуры пасля страшэннае вайны ды ідэалагічнага фанатызму. Амаль адначасова з бурлівым вершапісаннем з'явілася проза (апавяданні, навелы). Неўзабаве і драматургія» [4, 120]. Беларускамоўныя творцы, па які бок мяжы яны ні знаходзіліся б, яднаюцца спецыфікай беларускага нацыянальнага пытання. Літаратары-белакежыцы – прадстаўнікі беларускай меншасці ў Польшчы існуюць у кантэксце польскіх сацыяльна-палітычных і эканамічных праблем і ў кантэксце польскай нацыянальнай культуры. І яны самі, і іх асяроддзе ў штодзённым жыцці карыстаюцца польскай мовай, беларуская ж мова выступае мовай неіснуючай рэчаіснасці, рэчаіснасці, створанай аўтарскай фантазіяй. У такіх умовах беларуская мова і беларускамоўная творчасць набываюць сакральнае значэнне. І мова, і літаратура робяцца сродкам самавыяўлення не толькі і не столькі самога творцы, колькі праймай глыбіннай, ментальнай сутнасці самасвядомасці нацыі.

1. Головнев А. И Славянские культуры: тенденции развития в контексте мировой культуры // Славянские культуры после другой сусветнай вайны. – Мн. 1996. – С. 10–17.

2. Жук І. Універсаліі вобразнай памяці: згадкі вакол беларускага шляху ў «Новай зямлі» Якуба Коласа. // Тэрмапілы. – 2006. – № 10. – С. 218–227.

3. Караткевіч У. Збор твораў: У 8 т. Вершы, паэмы. Т. 1. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1987.

4. Яновіч С. Польская беларуская літаратура // Беларуская дыяспара як пасрэдніца ў дыялогу цывілізацый. – Мн.: Бел. Кнігазбор, 2001. С. 118–123.

Наталья Федотова

Белорусский государственный университет

О ДУХОВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА

Все более острой становится проблема сосуществования традиционной книжной и новой информационной культуры. Наряду с техническим аспектом актуализируется и социокультурный в оценке явлений информационного общества. Зарубежные исследователи пытаются проследить, каким образом новые информационные технологии влияют на формирование личности. С одной стороны, они придают ощущение расширения человеческих возможностей, прибавляют уверенности в действиях. Но с другой – возникает ряд вопросов, которым в эпоху всеобщего увлечения технологией придается мало значения.

Например, существует проблема духовности информационного пространства, то есть «гармонизации технологического и человеческого компонентов в осуществлении информационных процессов» [2, 23]. Безусловно, информационные телекоммуникационные технологии (включающие и средства массовой информации) оказывают влияние на формирование мировоззрения личности. Около тридцати лет назад это констатировал известный социолог Абраам Моль: «В «оснащении» ума рядового человека гораздо большую роль играет сегодня то, что он прочтет в афише в метро, услышит по радио, увидит в кино или по ТВ, прочтет в газете по дороге на работу, от школы остается только дымка полубылых понятий. ... То, что не попало в средства массовой коммуникации, в наше время почти не оказывает влияния на развитие общества» [1, 120].

Однако не следует абсолютизировать значение информационных технологий, ведь они – не более чем средство. Их оптимальное использование предполагает наличие и развитие теоретического мышления, личностного суждения, духовных способностей. Как известно, воспитанию творческой личности, свободной от мысленных шаблонов и стереотипов, издавна способствовала книжная культура. Однако сегодня под масшированным воздействием новых технологий читательская культура и грамотность вытесняются информированностью. Духовность редуцируется к разуму, ценности заменяются информацией.

Новые медиа открыли человеку невиданные возможности и в то же время привели к изменениям в стиле мышления, в способе видения, оценки и понимания действительности. Линейный способ восприятия мира усту-